

Ün labirint inglatschà per tuot ils giavüschs

Ulteriura sporta in glatsch a Sur En da Sent

■ **(anr/fa) Actualmaing vain fabricà a Sur En sper il clucher da glatsch e la piazza da giovà a tschoccos ün labirint. Illa culluna d'immez quel as poja depnar a partir da dumengia giavüschs e sòmms.** «Eir scha las temperaturas chodas nu sun pel mumaint propcha idealas per far quista lavur eschna pel mumaint landervia sülla piazza dal camping a Sur En a fabricar ün labirint in glatsch», disch **Reto Rauch** chid commember da la società Art Engiadina. La lavur progredescha bain. In dumengia saira, ils 21 december, es l'avertüra da quist labirint inglatschà. L'idea per quist proget da l'Art Engiadina chi vain drivì in dumengia a las tschinch ha gnü l'artist Martin Hunke.

Inchantà dal lö be sper l'En
Fingia daspö blers ons organischescha l'Art Engiadina in güin il simposi inter-

nazional per sculpturs. Ils interessats pon observar co chals artists lavuran cun lain o eir cun crap. Quista stà ha tut part al 20avel simposi eir l'artist Hunke chi deriva da Freiburg im Breisgau. «El d'eira fascinà da quist lö be sper il flüm ed ha gnü l'idea chi's pudess far qua ün'ouvra eir d'inviern, nempe ün labirint cretais, tuot cun rinchs, sainza chantuns», declera Reto Rauch, «per rivar fin aintamez, ingio chid es üna gronda culla da metal averta surtavt as chamina 280 meters.» Las paraids han ün'otezza da bundant duos meters. Hunke ha manà a Sur En il «skeleton» dal labirint, bastuns da bambus. Daspö l'eivna passada sun el, seis collega sculptur Daniel Cotti da Ramosch ed agüdons landervia a bognar las paraids dal labirint fin chi inglatschan.

D'immez es ün «tschüffa-gjavüschs»
Ils visitaduors dal labirint survegnan pro l'entrada ün toc scorsa o ün lain. «Dürant chi chaminan aint vers il center dal labirint pona giodar la vista particulara tras il glatsch e l'ingluminaziun speciala e stübgjar che chi's giavüscheschan, che sòmms chi han», manzuna Rauch. Cur chi sun d'immez pro la culla in metal pona scriver sü quists giavüschs, tils francar cun ün bindel vi da lur lains e tils depositar illa culluna cha l'artist nomna ün «Traum- und Wunschfänger». Quists giavüschs e sòmms restan là fin als 21 favrer. «Quel daja üna performance finala, tuot las scorzas e lains vegnan impizzats e'ls giavüschs e sòmms vegnan tramiss sü vers il tschël.»

Cun sustegn da cumün e chantun
Ils commembers da l'Art Engiadina chi spordscha quist evenimaint fan quint

cun cuosts da var 25'000 francs. Il cumün da Sent, la Promozüun da cultura dal chantun Grischun, la Banca chantunala ed oters sponsuors güdan a finanzar quist proget chid es üna premiera. L'avertüra es in dumengia saira a las tschinch. «No fain quai pür cur chid es s-chür», disch Reto Rauch, «sco prüim chamina üna duonna cun üna fuschella tras il labirint fin d'immez ingio ch'ella impizzarà la laina illa culluna.» Perquai nomna l'artist Martin Hunke sia ouvra «Feuer im Eis». Il labirint es avert per tuots dals 21 december fin als 21 favrer. «L'entrada in el e' depositar ün giavüschi illa culla cuostan ün tschincun», concluda il commember da l'Art Engiadina.

L'avertüra dal labirint sün l'areal dal camping a Sur En ha lö in dumengia, ils 21 december, a las 17.00

Il labirint in glatsch a Sur En in fabricaziun.

Chandailas da glatsch colliadas üna cun tschella fuorman las paraids dal labirint.

Fundaziun per il muglin istoric da Ftan

Proteziun svizra da la patria

■ **La Proteziun svizra da la patria s'ha acquistada dal 1971 il muglin istoric da Ftan per mantgnair il monumaint architectonic e til render accessibel al public. Il passà ha muossà cha l'administraziun dal muglin dess gnir eseguida in avegnir al lö. Perquai transferescha la Proteziun svizra da la patria il muglin in üna fundaziun d'ütil public francada illa regiun.** La Proteziun svizra da la patria s'ha acquistada dal 1971 il muglin da Ftan per mantgnair il monumaint architectonic e per til render accessibel al public.

Avant esa gnü ramassà munaida per cumprar il muglin e quai sur l'emischüun da la Televisiun Svizra cul nom «Grüezi mitenand».

Daspö ha investì la Proteziun svizra da la patria mezs finanzials remarchabels per sanar, restorar e chürar il muglin da Ftan ed ha güdà da maniera considerabla a mantgnair il muglin chi sta suot proteziun da monumaints.

Il decuors dal temp s'ha però muossà ch'in avegnir dess gnir realisada l'administraziun dal muglin al lö e cun persunal local.

Perquai ha promovü la Proteziun svizra da la patria l'idea da s-chaffir üna fundaziun chi rapreschainta la regiun.

La Fundaziun Muglin da Ftan s'impogna i' rom da l'artichel d'intent da mantgnair il muglin cun premura per gestunar da maniera adattada culs indrizz da menaschi oriunds e dal far accessibel al public.

Per realisar quist scopo surdà la fundaziun la gestiun ed il mantegnimaint dal muglin a persunas o organizaziuns chi sun versadas culs indrizz e l'andamaint dal menaschi e chi sun eir capablas dad intermediar al public l'importanza da quist bain cultural.

A man da güidas e lavur publica sco eir cun ulteriurs mezs adequats dess gnir rendüda cuntshainta al public l'importanza dal muglin.

Il muglin da Ftan dess a quel scopo gnir integrà, scha pussibel, in ün concept da turissem dal cumün e da la regiun.

Ils cumpraders s'oblajan da render attent in avegnir da maniera adequata a la lavur cha la Proteziun svizra da la patria ha prestà dürant ils ultims 43 ons.

Il predsch da cumprita importa ün franc svizzer ed ha valor simbolica. Ils donatuors da la nova fundaziun sun il cumün da Ftan, Ftan Turissem, la Società Muglin da Ftan e Cilgia Florineth.

Il cussagl da fundaziun as cumpuono actualmaing da Reto Pedotti, amo fin la fin dal 2014 capo cumünal da Ftan e suprastant dal nov cumün fusiunà da Scuol (president da la fundaziun), Guido Parolini e Cilgia Florineth.

Cilgia Florineth es colliada da maniera speciala cul muglin siond ch'ella rapreschainta l'anteriura famiglia da mugliners illa tschinchavla generaziun. Ella ha chürà cun premura il muglin dürant ils ultims ons e til ha muossà a passa 2000 visitaduors l'on. Al cussagl da fundaziun pon far part ulteriurs personalitats da la regiun e dal chantun Grischun.

La Proteziun svizra da la patria es persava chid es gnüda chattada üna soluziun optimala cun transferir il muglin istoric, chi sta suot proteziun da monumaints, in portaders regiunals.

A lunga vista vain garanti quattras il mantegnimaint. Ella ingrazza als nov portaders per l'ingaschamaint futur e tils giavüscha bun success.

Supplemaint da la revista Heimatschutz / Patriemoine 3/2009

Differenzas causa il god da Zuort

Ün tagl da laina e si'opposiziun

DAD ANNATINA FILLI / ANR

■ **Al principi da quist mais ha il cumün da Valsot cumanzà cun ün tagl da laina illa Val Sinestra. Cunter quist tagl da raduond 400 meters cubics laina daja opposiziun dal proprietari dal bain da Zuort.** Dal 2011 ha la Fundaziun svizra per la proteziun da la cuntrada tschernü la Val Sinestra sco cuntrada da l'on. Daspö bundant 30 ons fa la regiun intuorn il bain da Zuort part da l'Inventar federal da las cuntradas e dals monumaints natürals d'importanza. La gestiun forestala dal cumün da Valsot es landervia da far ün tagl da laina illa Val Sinestra. Is tratta d'ün tagl da var 400 meters cubics laina sün üna surfatscha dad ot hectaras. La regiun pertocca as rechatta in vicinanza d'üna morena da glera e situada suot la prada da San Peder.

Il «miracul da Zuort»

Peter Robert Berry, meidi e proprietari dal bain Zuort, as defenda cunter quist'acziun. Tenor el es quist «grond» tagl contraproduktiv e quai pervi da differents motifs. El temma chi gnia a boudas e cha'l terrain cumainza a sglischar. La via fin al bain Zuort es averta tuot on e Berry fa pissers per la sgriezza dals automobilists e dals peduns. Tenor el as tratta qua d'üna part da god preziosa eir per las prosmas generaziuns. «I nu sun gnüts marcà bos-cha torta, chi penda o bös-chs amalts», disch Berry. Ün expert incumbenzà da Berry es stat inssembl culs silviculturs respunsabels stil lö dal tagl da laina. «Bös-chs chi d'eirans marcats culla culur cotschna han per part survgnü üna marcaziun naira e nu vegnan schmers.

La Val Sinestra.

Quai es per mai uossa il miracul da Zuort», quinta Berry. Tenor infuormaziun da Berry dess in schner avair lö ün discuors co chi dess ir inavant cul tagl da laina. El es cuntaint cha finalmaing s'ha ja uossa chattà la via per il dialog in quista chosa.

Cuntrada sensibla

Sustegn survain il proprietari dal bain Zuort da la Fundaziun Svizra per la proteziun da la cuntrada. «La costa da morena da glera as rechatta in vicinanza da las piramidas da terra. Quista vicinanza es fich delicata ed es per la cuntrada sco eir pel turissem ourdvard prezios», scriva

Raimund Rodewald, manader da gestiun, in üna comunicaziun tramissa als mezs d'infuormaziun, a las organizaziuns per la proteziun da l'ambient ed al cumün da Valsot. El giavüscha als respunsabels d'interrumper las lavours vi dal tagl da laina e cha las partidas partecipadas desan chattar inssembl üna soluziun. «La cuntrada ourdvard sensibla e las consequenzas dal tagl da laina pretendan quistamastura», manaja Rodewald.

Interruot las lavours

Ils inschegniers forestals regiunals sun d'ün oter avis. Pro la regiun pertocca as tratta d'ün god da proteziun cunter in-

ondaziuns, ruinas e costas chi sgleschan. Il god es situà sün ün muot schmachà inssembl in plüssas vettas da glera e crappa ed es adüna in movimaint. Gian Cla Feuerstein, il manader da l'Uffizi forestal Grischun dal süd, manzuna ch'ün god stabil nu po as fuormar in quist lö e la bos-cha cumainza a gnir torta causa il movimaint considerabel dal terrain. «Id es da tour d'avent il pais da quist muot instabil e da ringiuvnir il god. Implü as vuol tour a nüz la laina intant ch'ella nu dvainta marscha o sechainta in pè», declera'l. Inssembl cul cumün da Valsot han els decis d'interrumper las lavours vi da quist tagl da god.